

March 15, 1972

Record of a Conversation between Czechoslovak Ambassador and Rakhmanin in Moscow on Nixon's Visit to China

Citation:

"Record of a Conversation between Czechoslovak Ambassador and Rakhmanin in Moscow on Nixon's Visit to China," March 15, 1972, History and Public Policy Program Digital Archive, Central State Archive (SUA), Prague. AÚV KSČ. Included in the document reader for the international conference "China and the Warsaw Pact in the 1970-1980s" held by CWHIP and the Parallel History Project March 2004 in Beijing.

<http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/114796>

Summary:

This conversation record outlines the results of US President Richard Nixon's 1972 visit to China, and notes the determination of the Soviet Union to impede rapprochement between the US and China. In the second part, the Soviet Central Committee member P.B. Rakhmanin examines the strategic implications of the visit for the US spheres of influence in Europe and Asia.

Credits:

This document was made possible with support from the Leon Levy Foundation.

Original Language:

Slovak

Contents:

- Scan of Original Document

AVV KSC, Oficiálne d' Tind sekretary,
SUA

ZRUŠEN STUPNEŤ UTAJENI (14.3.1972)

Príloha: 267261/09-02
PhDr. Alena Noslová
Príloha: 24703 Príloha: 15.3.1972

TAJNÉ!

K č.j. 0106/72

Vyhotovené: 4 x

Počet listov: 9

Výtlačok č.: 1

Z á z n a m z konzultácie konanej dňa 14. marca 1972
na ÚV KSSZ - k návšteve Nixona v ČĽR.

Konzultácie s I. zástupcom vedúceho oddelenia ÚV KSSZ O.B. Rachmaninom sa zúčastnili s. veľvyslanec J. Havelka a radca-vyslanec Z. Cheben. Prítomný bol vedúci čs. odboru ÚV KSSZ s. S.I. Kolesnikov.

Súdruh Rachmanin pred vlastnou konzultáciou informoval o akciách a opatreniach, ktoré nedávno schválili orgány ÚV KSSZ v súvislosti s nadchádzajúcim 50. výročím vzniku ZSSR. O týchto otázkach ZÚ Moskva vypracoval pre ústredie osobitnú informáciu.

Súdruh Rachmanin vyložil niektoré názory, ako sa sovietska strana stavia k návšteve Nixona v ČĽR. Opieral sa v prvej časti svojho vykladu o pisomný materiál už prerokovaný v príslušných straníckych orgánoch, ktorý má slúžiť pre orientáciu zodpovedných vedúcich predstaviteľov sovietskych masovokomunikačných prostriedkov pri propagandistickom objasňovaní návštevy Nixona.

Prístatelia podľa predbežného hodnotenia predpokladajú, že prijaté spoločné komuniké k návšteve Nixona v ČĽR, i to, čo bolo o návšteve doteraz zverejnené v tlači neodráža plne skutočný priebeh rokovania. Komuniké možno prirovnať, podľa slov s. Rachmanina, k ľadovej kryhe, na ktorej vidno len jej hornú časť, ale čo je pod ňou (pod vodou), to nevidieť.

Okruh otázok, ktorých sa dotýkal rozhovor, súdiac podľa spoločného komuniké, zahrňoval nielen otázky týkajúce sa dvojstranných čínsko-amerických vzťahov, ale i veľký okruh medzinárodných otázok, týkajúcich sa mnohých krajín, vrátane Sovietskeho zväzu, VDR a iných, hoci sa tieto menovite v komuniké nespomínajú. Zmyslom komuniké, podľa názoru sovietskych súdruhov, je propagandisticky zakryť v priebehu rokovaní skutočne dohodnuté otázky. Objektívne zhodnotenie návštevy Nixona bude možné až na základe ich praktických krokov, ktoré budú nasledovať. Až tie postupne odhalia pravý cieľ návštevy (Nixon určite nešiel do Pekingu preto, aby sa dohodol o stretnutí veľvyslancov v Paríži, alebo aby usiloval o nadviazanie kultúrnych stykov, resp., aby v americkej televízii mohli dávať ukážky z čínskeho baletu). Podľa vyjadrenia niektorých čínskych diplomatov - spomenul s. Rachmanin - skutočný obsah rokovania Nixon-Čou En-laj vraj pozná svet až po uplynutí 1-2 rokov, pričom sa tieto netaja, že Číňania "budú Rusom stúpať na mozole" nielen v Ázii, ale tiež v Európe a inde.

Obidve strany, USA a ČĽR, museli počítať s kritickým vystúpením rôznych krajín proti ich spiknutiu, uviedol s. Rachmanin. Americká strana musela navyše zvažovať následky cesty Nixona do ČĽR i z hľadiska jeho pripravovanej návštevy do Sovietskeho zväzu, kde bude musieť viesť omnoho závažnejšie rozhovory. Napriek tomu, analyzujúc vystúpenia jednotlivých amerických predstaviteľov v propagačných prostriedkoch, pokračoval s. Rachmanin, vyniká z nich hegemonistický podtext anti-sovietskeho zamerania. Potvrdzujú to aj oficiálne vyhlásenia napr. Nixona, že stretnutie v Pekingu vraj zmenilo celý svet, že vraj USA a Čína držia svet vo svojich rukách a pod. Zo strany ČĽR neboli takéto vystúpenia

dementované (vyvrátené), hoci predtým mnohokrát sami prehlasovali, že sa nikdy nestanú superveľmocou. V troch častiach spoločného komuniké (v jednej sú vyjadrené pozície americkej strany, v druhej stanoviská čínskej strany a v tretej vyložené spoločné stanoviská) úplne vedome nieto ani len zmienky o socialistických krajinách, o ich úlohe pri upevňovaní svetového mieru. V komuniké sa však dostatočne, i keď nepriamo, prejavili známe čínske tendencie voči Indii, Bangladéš, BSV.

ČĽR na svojom IX. zjazde KS Číny - uviedol súdruh Rachnanin - označovala princípy mierového spolužitia za imperialistické heslá. Návšteva Nixona a prijatý dokument, v ktorom sa priznáva tento princíp ukazujú, nakoľko sa rozchádzajú slová a činy predákov ČĽR. Ešte vypuklejšie to možno pozorovať najmä v konfrontácii tejto formulácie s bombardovaním VDR, nepriamou podporou Izraela, vmešovaním sa do vnútorných vecí iných krajín, nepriateľským postojom ČĽR voči ZSSR a pod. Priznanie princípu mierového spolužitia zo strany ČĽR sovietski priatelia vítajú najmä z hľadiska perspektívnej možnosti jeho konfrontácie s praktickými krokmi ČĽR.

V komuniké formulovaný odchod USA z Tchajvanu a zníženie napätia v tejto oblasti, ako i vôbec v JVA podľa názoru sovietskych súdruhov bol dosiahnutý na úkor záujmov národov Indočíny. Odpovedá tomu aj reakcia VDR, ktorá doteraz (podobne ako i Albánia) napr. neopublikovala text komuniké, ani po návšteve Čou En-laja, ale naopak, pokračuje v publikovaní článkov, kritizujúcich americký imperializmus. Návštevu Čou En-laja v Hanoji snažia sa niektoré kruhy USA vykladať ako snahu ČĽR presvedčiť súdruhov vo VDR nezačínať útok na juh. Súčasne existuje silný tlak USA i ČĽR prinútiť VDR prijať formulácie Nixona (8 bodov).

Uskutočnené spiknutie (sgovor), podčiarkol súdruh Rachmanin, je nebezpečné pre vec mieru a socialistické spoločenstvo. Stretnutie Nixon-Čou neodstránilo protirečenia ČĽR-USA, ich záujmy sa budú naďalej v tomto teritóriu stretávať. Netreba preto preceniť dosiahnutý stupeň americko-čínskeho zblíženia, avšak ho ani nepodceňovať. Treba pokračovať v osvetľovaní nebezpečia vyplývajúceho z takéhoto "zblížovania". Hodnotiac výsledky návštevy, používajúc športovej terminológie, možno povedať, že maoisti prehrali, uviedol s. Rachmanin - Tchajwan zostal novyriešený, voči VDR sa počas návštevy a súčasne narastajúceho amerického bombardovania VDR chovali zbabeli, hoci pred návštevou prehlasovali vietnamským súdruhom, že vzhľadom na Vietnam sú ochotní "ísť na hocijaké národné obete". Sovietski súdruhovia v rozhlasovom vysielaní pre ČĽR budú ukazovať, že čínske vedenie o USA predtým hovorilo, že ide o papierového tigra, nedávno však s týmto "papierovým tigrom" sedeli za jedným stolom.

Rozhodujúce teraz, podľa s. Rachmanina, bude sledovať skutočné kroky "zblížovania", nedovoliť, aby išlo na úkor druhých štátov, i keď nemožno vylúčiť, že práve k takejto dohode došlo (o konkrétnych výsledkoch návštevy sa zatiaľ nehovorí). Preto treba aktívne vystupovať a bojovať proti všelijakým zákulisným manévrom. Sovietski súdruhovia budú i naďalej principiálne konkrétne odhaľovať imperialistickú politiku pravicových kruhov USA, čo plne zodpovedá triednym záujmom socializmu - i keď nebudú (zrejme pred návštevou v ZSSR) osobne spomínať meno Nixona. Treba pokračovať v boji proti politike z pozície sily, poukazovať na ideologickú diverziu USA, protirečivosť ich politiky, pričom rozumne využívať ich vnútorné rozpory.

Pokiaľ ide o postup voči ČĽR, ako zdôraznil súdruh Rachmanin, bude sovietska strana naďalej dôsledne pokračovať.

čovať v línii XXIV. zjazdu KSSZ, viest nezmieriteľný boj proti ideovej platforme maoizmu, pričom nebude púšťať zo zreteľa úsilie o normalizáciu vzájomných vzťahov. Bude principiálne a tvrdo kritizovať všetky rozkolnícke akcie Pekingu, ich veľmocenské tendencie, poukazovať na rozchádzanie sa ich slov s činmi. Využije posledné čínske stanoviská týkajúce sa mierovej koexistencie a na príkladoch bude ukazovať, že v skutočnosti ide len o prázdne heslá (s imperialistickými štátmi je ČĽR na spoložitie - čo však k socialistickým krajinám?). Sovietski priatelia budú vystupovať proti tendencii čínskeho vedenia rozdeliť "gluchoj stenou" vzájomné štátne a stranické vzťahy, ktoré v žiadnom prípade nemožno rozdeľovať. Normalizácia vzťahov je podľa sovietskych súdruhov nenysliteľná bez odpovedajúcich stranických stykov. Vysvetľujúc nebezpečie maoizmu budú poukazovať na jeho škodlivosť aj pre čínsky ľud. Poukazujúc na odmietanie akčnej jednoty a postupu zo strany maoistov, budú sovietski súdruhovia zdôrazňovať, že v tomto smere zo strany čínskeho vedenia nejde v podstate o nič iné, ako o ústup z triednych pozícií. Rovnako rozhodne budú sovietski súdruhovia vystupovať proti tézy o nebezpečí napadnutia ČĽR "zo severu". I naďalej budú pokračovať vo vydávaní vedecky fundovaných faktografických materiálov, týkajúcich sa vzájomných čínsko-sovietskych vzťahov.

x x x

V druhej časti vykladu s. Rachmanin volne tlmočil svoje niektoré poznatky a názory. Spomenul, že v niektorých krajinách (napr. i v RSR) existujú názory, že v otázke ČĽR nejde o rozdielne, marxizmu cudzie východzie

pozície, ale o akýsi spor ZSSR-ČĽR. Zdôraznil, že "čínsky problém" existuje objektívne ako internacionálny - ako nutnosť boja s ideológiou maoizmu v medzinárodnom meradle. Spomenul, že pre ZSSR navyiac nie je zanedbateľný taký fakt, že s ČĽR, ako susedným štátom, má ZSSR spoločnú 7,5 tisíc kilometrovú hranicu (spoločne s MoĽR 12 tisíc km), že im preto prichodí niekedy aj ostrejšie hovoriť, ako iným bratským stranám.

K samotnej návšteve Nixona v ČĽR s. Rachmanin dodal, že nie všetko bolo napísané v komunikó, že ešte nie všetko zatiaľ poznáme. Za hlavné, z hľadiska politického chápania vecí, považuje tri strategické momenty:

- 1) skutočnú existenciu nepísanej dohody (paktu) Mao-Nixon o vzájomnom nenapadnutí (ako minimum - nepoužitie sily alebo hrozby silou);
- 2) nepriame spojenectvo (kosvennyj sojuz) medzi dvoma veľmocami (USA a ZSSR sa nemôžu dohodnúť proti ČĽR a ČĽR a ZSSR sa nemôžu dohodnúť proti USA). I keď žiadna zo zúčastnených strán podobný dokument asi nepodpisovala, ČĽR už vylúčila možnosť spojenectva so Sovietskym zväzom v boji proti americkému imperializmu. USA sa podarilo upevniť ČĽR v jej protisovietskej platforme, oslabiť tak možnosť jednoty akcií protiimperialistických síl;
- 3) rozdelenie sfér vplyvov - Ázia, zvlášť JVA stala sa sférou záujmov ČĽR. Ak ČĽR zotrvá na anti-sovietskych pozíciách, bude sa takéto "rozdelenie" úspešne realizovať. Umožní to USA uvoľniť si ruky pre BSV, Európu, Kubu a iné časti sveta. Nejde o novú vec, ale o realizáciu starej idey Naa (už od Stalina sa dožadovoval takého "mandátu" vládnúť nad Áziou). Veľmi dôverne s. Rachmanin pri

tejto príležitosti uviedol, že tiež v besede so s. Kosyginom (1965) použil Mao tézu "vy sa zaoberajte svojou Európou a my sa budeme Áziou". Keď svojho času nedostali Číňania sovietskú podporu pre svoje ambície, začali hľadať nových partnerov. Potrebovali vyvolať "Kultúrnu revolúciu", aby mohli likvidovať kádre, ktoré takémuto procesu mohli stáť v ceste. Nato prišla provokácia, "nebezpečie útoku zo severu" na Damanskom polostrove (marec 1969). Až na jej základe prisunul ZSSR svoje vojská k hranici. Po nej a po IX. zjazde KS Číny, ktorý završil tento protisovietsky kurz čínskeho vedenia, začala "ping-pongová diplomacia". Nejde teda o "náhody", ale o dlhodobý objektívny proces, ktorý začínal už v 30 rokoch. Mao vždy túžil, aby USA uznali jeho veľkosť (veličije). Už v roku 1948 radil Stalin Maovi, aby zo svojho štábu odstránil americké obkolesenie medzinárodnými špiónmi (Edgar Snow, Agnes Smedley a iní), čo však Mao nerešpektoval. V tejto koncepcii vedila Maovi existencia pomoci ZSSR, prítomnosť pomoci sovietskych špecialistov v ČĽR. Neskôr mu zamiešala karty aj vojna v Kórey, imperialistické embargo, blokáda a Tchajwan a na druhej strane vojenská a ekonomická pomoc socialistických krajín, zvlášť ZSSR, na niekoľko rokov pozdržali tento proces. V roku 1959 však Mao znovu usúdil, že už dozrel čas prejsť na iné pozície. Šlo o premyslenú dlhodobú koncepciu a nie o akési "nebezpečie zo severu", ktoré vraj ČĽR hodilo do objatia s USA. V Číne ide v súčasnosti o ďalekosiahle procesy, ktoré vzďaľujú ČĽR od socializmu. Ešte sa však nezakončil proces vnútorného boja. Po IX. zjazde KS Číny bolo potrebné likvidovať ďalšiu garnitúru

kádrov (z 22 členov PB napr. zostalo 10 a ani medzi nimi niet jednoty. Súdrh Rachmanin predpokladá, že boj v ČĽR bude pokračovať, že dôjde k ďalším otrasom. V ČĽR existujú však rozumné sily, aktivita ktorých bude narastať a silnieť. Za takéto "zdravé sily" považuje s. Rachmanin masy kádrov, vrátane armádnych, stranického aparátu, ktoré sa roky bránili a bránia sa i teraz súčasnej politike maostického vedenia. Na viacerých teritóriách Číny (Sinkian, vnútorné Mongolsko) prebieha mnoho procesov, ktoré môžu doviesť k vnútorným otrasom ("spyškam"). Môže to byť práve v oblastiach národnostných menšín.

K sovietsko-čínskym vzťahom

Rozhovory o pohraničných otázkach neprebíhali od novembra 1971. Je možné, že v Pekingu, môžu kvôli rovnováhe urobiť krok na sovietsku stranu. Bude to však len taktický krok. V prípade neúspechu, zvalia vinu na ZSSR. Sovietska strana je ochotná pokračovať v rozhovoroch (s. Iljičov odchádza 18. III. 1972 do Pekingu) a prijme každý rozumný čínsky návrh, ktorý by šiel na zblíženie stanovísk.

Stranícke kontakty s KS Číny neexistujú žiadne. Napríklad i samotného s. Rachmanina (je podpredsedom Spoločnosti sovietsko-čínskeho priateľstva) prijímajú len ako predstaviteľa Spoločnosti, ale nie pracovníka aparátu ÚV KSSZ.

V blízkej dobe odíde do Číny sovietska obchodná delegácia. V roku 1971 objem výmeny tovarov predstavoval 130 mil. Rbl = (asi 20 krát menší oproti roku 1958). Pre rok 1972 zostane podľa s. Rachmanina vzájomný obchod približne na úrovni roku 1971. Sovietska strana sa snaží riešiť otázky po štátnej línii (doprava, prekládka tovarov) v rámci rozhovorov. Už viac ako štyri mesiace prebiehajú tiež rozhovory týkajúce sa riešenej plavby (po rečným účastkam), doteraz však Čiňania neodsúhlasili ani program rokovania.

K čínsko-kórejskym vzťahom

Nedávno minister zahraničných vecí KĽDR priniesol súdruhovi Brežnevovi list od Kim Ir Sena. Kórejskí súdruhovia chcú vystúpiť s niektorými novými mierovými iniciatívami na politické urovanie vzťahov k Južnej Kórey. Ústup tzv. jastrabov (prívržencov vojnového riešenia) bol citeľne badateľný po septembrovej kríze (1971) v ČĽR (Lin Piao); sovietski súdruhovia vítajú všetky realistické mierumilovné návrhy KĽDR. ČĽR by chcela túto oblasť, vrátane Južnej Kórey a Vietnamu neutralizovať, rozviazať, oslobodiť si nateraz ruky, aby sa mohla plne sústrediť jednak "na sever" proti ZSSR, jednak na riešenie vnútropolitických problémov.

K japonsko-čínskym vzťahom

Citeľne sa zhoršili v priebehu posledných 2-3 dní. Predstavitel ČĽR v OSN prehlásil nárok na niektoré ostrovy neďaleko Tchajwanu, kde asi pred rokom objavili naftu. Tchajwan tvrdí, že ostrov patrí im, Japonci zas, že im. Japonci okamžite reagovali tým, že ČĽR vyzdvihuje voči Japonsku teritoriálne požiadavky.

Číňania majú ohromné obavy z Japoncov, považujú ich za svojho najhoršieho protivníka, pretože plne chápu mobilitnosť japonského národa, jeho konkurenčnú schopnosť, najmä na trhoch JVA. Japonci sa budú snažiť nezaostávať.

Na rozvoji vzťahov s Japonskom je podľa s. Rachmanina vážne zainteresovaná aj sovietska strana. V tomto roku ako minimum počítajú s významnejším prehĺbením ekonomicko-obchodných stykov. Nie je možné vylúčiť ani podpísanie mierovej zmluvy.

x x x

Súdruh Rachmanin informoval v závere tiež o niektorých zahraničnopolitických akciách (viď naše šifry 135, 136, 137).

Zaznamenal: Z. Cheben
V Moskve, dňa 15.III.1972